

نگاهی به شاهنامه های شبه قاره (پاکستان و هند):

- احتمالاً اولین بار زبان فارسی در قرن اول در دوره اسلامی با مهاجمین عرب مانند حارث بن مره العبدي (39ق. / 659 م.) و مهلب بن ابی صفره (44 ق. / 664 م.) و محمد بن قاسم (90 ق. / 708 م.) توسط لشکریان ایرانی از راه مکران و سند وارد خاک شبه قاره شد.
- درست است که زبان فارسی در دوره غزنویان در شبه قاره پاکستان و هند نفوذ یافت؛ ولی با توجه به شعر شاعرانی چون ابوالفرج رونی (متوفی بین سالهای 492/508 ق. / 1114-1098 م.) و مسعود سعد سلمان لاهوری را (متوفی 515 ق. / 1121 م.) که از اولین شعرای فارسی زبان شبه قاره محسوب می شوند، می بینم زبان شعری آنها بسیار شگفت آور است؛ احتمالاً رابطه زبان فارسی با شبه قاره، قدیم تر از این بوده است و مردم این ناحیه با این زبان آشنایی دیرینه داشته اند و این چندان بعید نیست، زیرا ممکن است این رابطه بین دو کشور از راه روابط بازرگانی و یا به وسیله سیاحان بوجود آمده باشد، در نتیجه فرهنگ آنها به کلی رنگ ایرانی به خود گرفته و در شبه قاره هم همین تمدن و فرهنگ ایرانی را رواج داده اند.

- در دوره پادشاهان خلجی کسانی چون ناصرالدین محمود، علاءالدین محمد شاه و سلطان سکندر لودی از پادشاهان علم پرور محسوب می شدند. (راد فر، ابو القاسم/شماره 4: 143-144) از آغاز قرن هفتم (602 ق. /1205م) شبه قاره به صورت یکی از مهمترین مراکز زبان و ادب و فرهنگ و تمدن ایران در آمد.
- "در شبه قاره بنیان تاریخ نویسی در عهد دولت اسلامی با دستور قطب الدین ایبک سلطان سلسله سلاطین دهلی آغاز گردید. وی در اولین سال دولت خود (602ق./1205 م.) به صدر الدین محمد بن حسن نظامی نیشاپوری دستور داد که شرح فتوحات او را بنویسد و صدرالدین تاریخ المآثر را در سال (612-602ق./1215-1205 م.) نوشت که تا قرنهای متمادی این سنت مبارک در آن دیار ادامه یافت و در تاریخ سیاسی، اجتماعی، علمی، ادبی و فرهنگی این شبه قاره باب درخشانی آغاز شد.

- در تاریخ هند اسلامی پادشاهانی که از قطب الدین ایبک (602 ق./1205 م.) تا روی کار آمدن ظهیرالدین بابر تیموری (932 ق./1525 م.) بر تخت دهلی نشستند حکم فرمائی آنان به نام " دوره قبل از تیموریان" معروف است. در دوره قبل از تیموریان که 330 سال ادامه داشت، چندین سلسله از سلاطین به سلطنت رسیدند که عبارتند از:
 - سلسله غلامان (602-689 ق./1290-1205 م.)، سلسله خلجیان (689-720 ق./1320-1290 م.)، سلسله تغلقیان (720-817 ق./1414-1320 م.)، سلسله سیدان (817-855 ق./1451-1414 م.) و لودیان (855-932 ق./1525-1451 م.)
- شمع فرهنگ و ادبیات فارسی که اخلاف محمود غزنوی در لاهور روشن کرده بودند در سال 582 ق./1186 م به دست غوریان افتاد که آن را تا دهلی (مرکز هند شمالی) توسعه دادند و در سال 602 ق./1205 م به دست سلاطین دهلی سپردند که تا آغاز تیموریان در صحنه سیاست هند گسترش یافت. تاریخ نویسی فارسی هند در واقع دنباله تاریخ نویسی فارسی ایران است که با تاج المآثر آغاز شد و تا روی کار آمدن سلسله تیموریان هند ادامه داشت.

چچ نامه :

این کتاب به نام تاریخ قاسمی، فتح نامه و منهاج الدین و الملک نیز معروف است، ترجمه یکی از تواریخ قدیم عربی است که اکنون در دست نیست - تاریخ قاسمی یا چچ نامه که مشتمل است بر شرح وقایع و حوادث حمله محمد بن قاسم به سند، تاریخ محلی سند است و در سال 613 هـ یعنی درست یک سال بعد از پایان تاج المآثر (612 ق.) توسط محمد بن علی کوفی از عربی به فارسی ترجمه و به نام عین الملک وزیر ناصرالدین قباچه (حاکم سند) معنون شد.

طبقات ناصری:

- طبقات ناصری (652-658 ق. / 1254-1259 م.) توسط قاضی منهاج الدین عثمان جوزجانی در 23 طبقه نوشته شده است و به نام سلطان ناصرالدین محمود ممهور شده است. این کتاب شامل تاریخ عمومی عالم است و به خصوص دربار تاریخ غزنویان و غوریان و جانشینان آنان در شبه قاره و دوره استیلای مغول که از معتبرترین منابع تاریخی محسوب می شود.

تاریخ فیروز شاهی:

- تاریخ فیروز شاهی یکی از مهمترین تواریخ دوره سلطنت سلاطین دهلی بشمار می رود که در سال (758ق./1356 م.) نوشته شد. مؤلف یکی از انگیزه‌های تألیف این کتاب را اظهار ارادت به صوفیان شهر هانسی ذکر می‌کند، چه خود وی از همان کودکی با قرآن و حدیث و ادب و عرفان انس گرفته بود. بدین لحاظ این کتاب اثری مهم در بررسی تاریخ معنوی روزگار فیروزشاهی است. تاب مشتمل بر مقدمه‌ای به قلم محمدرضا نصیری، حمد و ثنای حضرت ایزد برتر جل جلاله و نیز نعت حضرت سرور عالم(ص) به قلم مؤلف و ده مقام و نود مقدمه (در پنج قسم) است. نثر کتاب غالباً روان است؛ ولی گاه به سجع و تکلف‌گویی نیز پرداخته است. در تاریخ فیروزشاهی همچنین به وضع اقتصادی و اجتماعی آن دوران، از جمله قحطی و گرسنگی مردم اشاره‌های کوتاهی دارد. مؤلف گاه آیات و احادیث و اشعاری از نظامی، امیر خسرو دهلوی، عطار و سعدی را چاشنی سخن خود کرده تا هر چه بیشتر بر حلاوت سخن خود بیفزاید.

تاریخ مبارک شاهی (855ق.):

- تاریخ مبارک شاهی "تاریخ عمومی هند اسلامی است از شهاب الدین محمد غوری تا اواخر سلسله سیدان که توسط یحیی بن احمد سرهندی در حدود (855ق./1451 م.) به سبک ساده و روان و عادی از تصنع به رشته تحریر در آمد.